

Масалова Т.М.
м. Херсон
masalovatn@gmail.com

ЖАНР ПРОПОВІДІ У РЕЛІГІЙНОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОЇ ЄВАНГЕЛЬСЬКОЇ ПРОПОВІДІ)

Дискурсологія активно розвивається у сучасному мовознавстві, зосереджуючи увагу на дослідженні мови і мовлення крізь призму розумової діяльності людини, її культурно-соціальної природи, індивідуальних особливостей, комунікативних цілей тощо.

У дискурсологічних розвідках висвітлюються чимало інституційних дискурсів, до яких належить і релігійний. Особливе місце в цьому аспекті посідають праці В.І. Карасика, присвячені дослідженню релігійного дискурсу, який він визначає як особливий вид статусно-орієнтованого інституційного дискурсу з чітко визначеними диференційними ознаками, що встановлюються за такими параметрами [7, 221]. Серед досліджень у сфері релігійного дискурсу слід згадати також праці О.В. Бобиревої, у яких усебічно досліджуються цінності, жанри та стратегії релігійного дискурсу на матеріалі православного віроучіння [3, 5]. М.П. Ділай, узявши за основу визначення дискурсу, запропоноване Ф.С. Бацевичем, розглядає релігійний дискурс як тип комунікативної діяльності, синтез когнітивних, мовних і позамовних чинників, які визначаються релігійною сферою. За формою та змістом релігійний дискурс втілюється у різноманітних мовленнєвих жанрах [5, 22].

У нашому дослідженні ми виходимо з положення, що дискурс реалізується у вигляді низки мовленнєвих жанрів та актуалізується за допомогою конкретних мовних і мовленнєвих засобів.

Проблему жанрів мовлення порушив видатний філолог М.М. Бахтін у статті «Проблема мовленнєвих жанрів», в якій дослідник зазначає, що людське мовлення виливається у певні готові форми [1, 271]. Кожне окреме висловлення є індивідуальним, але кожна сфера використання мови виробляє свої відносно стійкі типи таких висловлень – мовленнєві жанри [1, 250].

Критико-аналітичний огляд наукових розвідок дозволяє стверджувати, що статус категорії «мовленнєвий жанр» на сучасному етапі залишається невирішеним, недостатньо окресленим, оскільки існують різні підходи до його вивчення (Ф.С. Бацевич, А. Вежицька, К.А. Долінін, Т.В. Шмельова та ін.).

Так, Ф.С. Бацевич під мовленнєвим жанром розуміє мовленнєве ціле, складний синтез повідомлень (мовленнєвих актів), об'єднаних комунікативною тактикою адресанта, моделлю адресанта і адресата, комунікативною метою, комунікативним смислом, специфічною жанровою тональністю, «закільцьоване» попередніми і наступними мовленнєвими жанрами; це складова дискурсу, типовий спосіб побудови мовного коду, пов'язаний із певними ситуаціями і створений для передачі певного змісту (комунікативного смислу) [2]. У теорії семантичних примітивів польської дослідниці А. Вежицької кожен жанр моделюється за допомогою послідовності простих речень, що виражають мотиви, інтенції та інші ментальні акти мовця [4, 131]. За К.А. Долініним мовленнєвий жанр – це реально властиві мовленнєвій компетенції носіїв мови зразки (моделі, фрейми) говоріння та письма [6, 36]. Т.В. Шмельова визначає мовленнєвий жанр як особливу модель висловлення, що обумовлює вивчення таких моделей у певних комунікативних ситуаціях [8, 97].

Жанри релігійного дискурсу розрізняють за ознаками інституційності, суб'єктно-адресатною спрямованістю, соціокультурною диверсифікацією, подійною локалізацією, функціональною специфікою. Зокрема, виділяють первинні (притча, псалм, молитва) та вторинні (проповідь, сповідь) жанри [3, 5]. Посилена увагу дослідників (Г.А. Агеєва, Н.Ю. Івойлова, О.А. Крилова, Л.П. Крисін, Н.Б. Мечковська, М.Б. Расторгуєва) викликає проповідь як центральний мовленнєвий жанр релігійного дискурсу.

Англомова євангельська проповідь характеризується рядом інтегральних і диференційних жанрових ознак. Для їх аналізу звернемося до розгляду паспорта мовленнєвого жанру, розробленого Т.В. Шмельовою, який передбачає аналіз таких параметрів: комунікативна мета, концепції адресанта та адресата, чинники комунікативного минулого і комунікативного майбутнього, диктумний зміст, параметр мовного втілення жанру.

За **комунікативною метою** англомовна євангельська проповідь належить до імперативних мовленнєвих жанрів, оскільки основне завдання проповідника полягає у переконанні людей у вірності християнських ідей, зміні їх поведінки, життєвої позиції, способу мислення та свідомості відповідно до релігійної доктрини.

Адресант англомовної євангельської проповіді – проповідник. Він виступає як наставник, посередник між Богом (вищим нададресатом) та людьми. Асиметричність статусних відносин між проповідником та паствою полягає у вищому становищі проповідника [5, 36].

Адресатом англомовної євангельської проповіді є специфічна, особлива соціально-психологічна група людей. До особливостей проповіді як мовленнєвого жанру слід віднести подвійну адресованість (крім пастви проповідь адресується ще і нададресату – Богу) та колективний характер адресата.

З позиції **комунікативного минулого** та **комунікативного майбутнього** проповідь є реактивним мовленнєвим жанром, спрямованим на роз'яснення та оцінку минулих дій, вчинків, думок, який має вихід у майбутнє [5, 38].

Диктумний зміст англомовної євангельської проповіді представлений біблійними, світськими подіями, зокрема тими, що мали місце у житті проповідника й адресата.

Параметр мовного втілення. На лексичному рівні для англомовної проповіді характерне використання як традиційно релігійної (*God, sinner, divine, almighty*), так і нейтральної та розмовної лексики. На граматичному рівні переважають складні речення. Ставлення проповідника виражається за допомогою вживання модальних конструкцій та оцінної лексики, його думка часто підтверджується за допомогою цитат. Простежується значна кількість риторичних питань, повторів, еліптичних та паралельних конструкцій. Проповіді насичені фразеологізмами, метафорами, які завдяки своїй образності створюють наочність опису та викликають емоції [5, 38–39].

Таким чином, опис паспорта мовленнєвого жанру дозволяє визначити англомовну євангельську проповідь як імперативний реактивний мовленнєвий жанр у межах релігійного дискурсу, що актуалізується за допомогою специфічних мовних та мовленнєвих засобів, характеризується асиметричністю статусних відносин між адресатом й адресантом та зверненням до біблійних і світських подій.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у детальному дослідженні параметру мовного втілення мовленнєвого жанру англомовної євангельської проповіді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бахтин М.М. Проблема речевых жанров [текст] / М.М. Бахтин // Эстетика словесного творчества. – 2-е изд. – М. : Искусство, 1986. – 445 с.
2. Бацевич Ф.С. Словник термінів міжкультурної комунікації [електронний ресурс] / Ф.С. Бацевич. – Режим доступу : <http://terminy-mizhkult-komunikacii.wikidot.com/zh>
3. Бобырева Е.В. Религиозный дискурс: ценности, жанры, стратегии (на материале православного вероучения) [текст] : автореф. дис. на соискание ученой степени д. филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / Е.В. Бобырева. – Волгоград, 2007. – 42 с.
4. Вежбицкая А. Семнтические примитивы [текст] / А. Вежбицкая // Семиотика. – М. : радуга, 1983. – С. 225–252.
5. Ділай М.П. Лінгвопрагматикаанглійських протестантських проповідей [текст] / дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 «Германські мови» / М.П. Ділай. – Львів, 2012. – 230 с.
6. Долинин К.А. Проблема речевых жанров через 45 лет после статьи Бахтина [текст] / К.А. Долинин // Русистика: Лингвистическая парадигма конца XX века. – СПб. : Изд-во СПб.ун-та, 1998. – С. 35–46.
7. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс [текст] / В.И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.
8. Шмелева Т.В. Модель речевого жанра [текст] / Т.В. Шмелева // Жанры речи : сб. науч. ст. – Саратов : Изд-во ГосУНЦ «Коледж», 1997. – С. 88–98.